

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2006. november 30.*

A C-376/05. és C-377/05. sz. egyesített ügyekben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek tárgyában, amelyeket a Bundesgerichtshof (Németország) a Bírósághoz 2005. október 12-én érkezett, 2005. július 26-i határozataival terjesztett elő az előtte

az **A. Brünsteiner GmbH** (C-376/05),

az **Autohaus Hilgert GmbH** (C-377/05)

és

a **Bayerische Motorenwerke AG (BMW)**

* Az eljárás nyelve: német.

között folyamatban lévő eljárásokban,

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: A. Rosas tanácselnök, J. Malenovský, A. Borg Barthet, U. Löhmus és A. Ó Caoimh (előadó) bírák,

főtanácsnok: L. A. Geelhoed,

hivatalvezető: K. Sztranc-Slawiczek tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2006. szeptember 7-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- az A. Brünsteiner GmbH és az Autohaus Hilgert GmbH képviseletében F. C. Genzow és C. Bittner Rechtsanwälte,
- a Bayerische Motorenwerke AG (BMW) képviseletében R. Bechtold Rechtsanwalt,
- az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében A. Whelan, K. Mojzesowicz és M. Schneider, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2006. szeptember 28-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatali kérelmek tárgya a Szerződés [81.] cikke (3) bekezdésének a gépjármű-forgalmazási és szervizmegállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 1995. június 28-i 1475/95/EK bizottsági rendelet (HL L 145., 25. o.) 5. cikke (3) bekezdése első albekezdése első francia bekezdésének, valamint a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a gépjármű-ágazatbeli vertikális megállapodások és összehangolt magatartások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 2002. július 31-i 1400/2002/EK bizottsági rendelet (HL L 203., 30. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 158. o.) 4. cikkének az értelmezése.
- 2 E kérelmeket az A. Brünsteiner GmbH (a továbbiakban: Brünsteiner) és az Autohaus Hilgert GmbH (a továbbiakban: Hilgert), valamint a Bayerische Motorenwerke AG (a továbbiakban: BMW) között az utóbbinak a Brünsteinerrel, valamint a Hilgerttel (a továbbiakban: az alapeljárás felperesei) a BMW márkájú gépjárművek Németországban való forgalmazása tárgyában kötött megállapodás egyéves felmondási idővel történő felmondásának jogszerűsége tárgyában folyamatban lévő eljárásban terjesztették elő.

Jogi háttér

- 3 Az 1475/95 rendelet tizenkilencedik preambulumbekzdése szerint:

„Az 5. cikk (2) bekezdésének 2) és 3) pontja, valamint az 5. cikk (3) bekezdése mentességi minimumkövetelményeket határoz meg a forgalmazási és szervizmeg-

állapodások időtartamára és megszüntetésére vonatkozóan, mert a kereskedő által a szerződés szerinti áruk forgalmazásának és szervizelésének javítása érdekében végzett befektetések és a rövid lejáratú vagy rövid felmondási idővel megszüntethető megállapodás együttesen nagymértékben megnövelik a kereskedő függőségét a szállítótól. Hogy azonban a rugalmas és hatékony forgalmazási struktúrák kialakítása elé ne gördüljenek akadályok, a szállítónak jogosultnak kell lennie arra, hogy megszüntesse a megállapodást, ha szükségessé válik a hálózat egészének vagy jelentős részének az átszervezése. [...]"

- 4 Az 1475/95 rendelet 1. cikke mentesíti az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti tilalom alól azon megállapodásokat, amelyekben a szállító azzal bízta meg a márkakereskedőt, hogy segítse elő a szerződéses termékek meghatározott területen való forgalmazását és vállalja, hogy a szerződésben meghatározott területen gépjárműveket és alkatrészeket csak a kereskedőnek szállít.

- 5 E rendelet 4. cikkének (1) bekezdése alapján a mentességet nem befolyásolja, ha a kereskedő arra vállal kötelezettséget, hogy eleget tesz a forgalmazás és a vevőszolgálat területén bizonyos minimumkövetelményeknek, különösen az üzlet-helyiségek felszerelése, a szerződés szerinti áruk javítása és karbantartása tekintetében.

- 6 Ugyanezen rendelet 5. cikkének (2) bekezdése és (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdése előírja:

„(2) Ha a kereskedő a 4. cikk (1) bekezdésében említett, a forgalmazási és a vevőszolgálati struktúra javítására irányuló kötelezettségeket is vállal, akkor a mentesség azzal a feltétellel áll fenn, hogy:

[...]

- 2) a megállapodás tartama legalább öt év, vagy ha határozatlan időre szól, akkor a megállapodás rendes felmondási ideje mindkét szerződő fél számára legalább két év; [...]

[...]

- (3) Az (1) és (2) bekezdésben meghatározott mentességi feltételek nem sértik:

- a szállító azon jogát, hogy a megállapodást legalább egyéves felmondási idővel megszüntesse, ha a hálózat egészének vagy jelentős részének átszervezése szükséges.”

- 7 Az 1475/95 rendelethez kapcsolódó végrehajtási útmutatóban az Európai Közösségek Bizottsága a „Fel lehet-e a megállapodást korábban mondani?” című 16. kérdés a) pontjára adott válaszában a következőket írja:

„A gyártó jogosult korábban (egyéves felmondási idővel) felmondani a megállapodást, amennyiben a hálózata egészének vagy jelentős részének átszervezése szükséges. Az átszervezés szükségességét a felek egyetértése esetén vagy a forgalmazó kérésére független szakértő vagy döntőbíró útján lehet megállapítani. A független szakértő vagy döntőbíró igénybevétele nem sérti a felek azon jogát, hogy a nemzeti jog alapján az illetékes bírósághoz forduljanak [5. cikk (3) bekezdés]. Amennyiben a szállító a szerződésben a rendelet által meghatározott korlátokon túlmenően egyoldalú felmondási jogot írt elő saját maga számára, automatikusan kiesik a csoportrendelet hatálya alól [6. cikk (1) bekezdés 5. pont (...)].

A rövidebb felmondási idővel történő felmondás lehetősége azért került bevezetésre, hogy a gyártó rugalmasan alakíthassa forgalmazási rendszerét [(19) preambulumbekzdés]. Az átszervezés szükségessége felmerülhet a versenytársak magatartása vagy a gazdasági körülmények olyan alakulása folytán, amely fejlemény lehet egyetlen gyártó belső döntésének vagy olyan külső körülménynek az eredménye, mint az adott régióban jelentős munkaerőt foglalkoztató vállalkozás bezárása. Figyelemmel arra, hogy számtalan helyzet adódhat, nem lenne reális az átszervezés minden lehetséges okát felsorolni.

A gyártó hálózata sajátos felépítésének esetről-esetre való vizsgálata során lehet eldönteni, hogy a hálózat jelentős része érintett-e. A „jelentős” kifejezés mind gazdasági, mind földrajzi szempontra utal, amely az adott tagállamban lévő hálózatra vagy annak egy részére korlátozódhat. Mindenesetre a gyártónak a független szakértővel, a döntőbíróval, vagy magával a felmondással érintett forgalmazóval kell megállapodásra jutnia, anélkül hogy a közvetve érintett más forgalmazókkal konzultálnia kellene.”

- 8 2002. október 1-jétől kezdődően az 1400/2002/EK bizottsági rendelet lépett az 1475/95 rendelet helyébe.
- 9 E rendelet tizenkettedik preambulumbekzdése szerint:

„Az érintett vállalkozások piaci részesedésétől függetlenül ez a rendelet nem érinti azokat a vertikális megállapodásokat, amelyek egyes olyan, szigorúan versenyellenes korlátozásokat (különösen súlyos korlátozásokat) tartalmaznak, amelyek általában

még az alacsony piaci részesedés esetében is észrevehetően korlátozzák a versenyt, és amelyek nem nélkülözhetetlenek a fent említett pozitív hatások kiváltásához. Ez különösen azokat a vertikális megállapodásokat érinti, amelyek olyan korlátozásokat tartalmaznak, mint például a minimális vagy rögzített viszonteladási árak és – meghatározott kivételekkel – annak a területnek vagy azoknak a fogyasztóknak korlátozása, amelyen és akiknek a forgalmazó vagy a javítóműhely eladhatja a szerződés szerinti árukat vagy szolgáltatásokat. Az ilyen megállapodások nem mentesíthetők.”

10 Ugyanezen rendelet harminchatodik preambulumbekzdése kimondja:

„Az 1475/95 rendeletet 2002. szeptember 30-ig kell alkalmazni. Annak lehetővé tétele érdekében, hogy minden szereplő kiigazítsa azokat a vertikális megállapodásokat, amelyek összeegyeztethetők a fenti rendelettel, és amelyek az abban előírt mentesség lejártakor még mindig hatályban vannak, szükség van arra, hogy ezen megállapodások tekintetében 2003. október 1-jéig átmeneti időszakot biztosítsanak, amely időszak alatt mentesíteni kell azokat az e rendelet szerint a 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalom alól.”

11 Az 1400/2002 rendelet „Különösen súlyos korlátozások” címet viselő 4. cikke (1) bekezdésének első mondatában kimondja, hogy a mentességet nem lehet alkalmazni azokra a vertikális megállapodásokra, amelyek célja közvetlenül vagy közvetve, önmagukban vagy együttesen a rendelkezésben felsorolt korlátozások valamelyike.

12 Ugyanezen rendelet 10. cikke előírja:

„A 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalom nem alkalmazható a 2002. október 1. és 2003. szeptember 30. közötti időszakban a 2002. szeptember 30-án már

hatályban lévő azon megállapodások tekintetében, amelyek nem teljesítik az e rendeletben előírt mentességi feltételeket, viszont teljesítik az 1475/95/EK rendeletben előírt mentességi feltételeket.”

- 13 Az 1400/2002/EK rendelettel kapcsolatos végrehajtási útmutatóban a Bizottság a „Hogyan lehet az 1475/95 rendeletnek megfelelő szerződések megszűnését véghezvinni az átmeneti időszak alatt?” címet viselő 20. kérdésre adott válaszban különösen a következőket írja:

„Az 1475/95 rendelet 2002. szeptember 30-i lejárt, és felváltása új rendelettel önmagában nem vonja maga után, hogy szükség van a hálózat átszervezésére. A rendelet hatálybalépését követően a járműgyártó mégis úgy dönthet, hogy alapvetően átszervezi a hálózatát. Az 1475/95 rendeletnek történő megfelelés érdekében, és hogy ezáltal részesülni lehessen az átmeneti időszak kedvezményéből, a szerződések rendes megszűnéséről szóló értesítéseket két évvel előbb kell megküldeni, kivéve, ha átszervezést határoztak el, vagy ha kártalanítás-fizetési kötelezettség áll fenn.”

- 14 Másrészt az „Előír-e a rendelet minimális felmondási időket?” címet viselő 68. kérdéssel kapcsolatban ezen útmutató a negyedik bekezdésben az egyéves felmondási idővel történő felmondással kapcsolatban a következőket tartalmazza:

„Azon objektív kérdés, hogy szükség van-e vagy sem a hálózat átszervezésére, és az a tény, hogy a szállító az átszervezést szükségesnek tekinti, még nem oldja meg az ügyet vita esetén. Ilyen esetben a nemzeti bírónak vagy választottbíróknak kell eldöntenie az ügyet a körülményekre való tekintettel.”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 15 1996-ban az alapeljárás felperesei a BMW által gyártott gépjárművek tekintetében gépjármű-forgalmazási szerződést kötöttek ez utóbbival. E szerződés 11.6. pontja a következőket írta elő:

„11.6. A forgalmazási hálózat átszervezése miatti felmondás

Amennyiben a BMW forgalmazási hálózata egészének vagy jelentős részének átszervezése szükséges, a BMW 12 hónapos felmondási idővel jogosult a szerződést felmondani.

Ugyanez irányadó abban az esetben, ha a jelen szerződés alapjául szolgáló általános jogi helyzet lényeges kérdések tekintetében megváltozik.”

- 16 2002 szeptemberében a BMW 2003. szeptember 30-i hatállyal felmondta az európai hálózatába tartozó összes forgalmazási szerződést arra hivatkozva, hogy az 1400/2002 rendelet lényeges jogi és szerkezeti változásokat hozott a gépjármű-forgalmazási ágazatban. A BMW ezt követően a korábbi forgalmazói többségével új, az 1400/2002 rendelet követelményeihez igazított szerződéseket kötött, amelyek 2003. október 1-jén léptek hatályba.
- 17 Az alapeljárás felpereseinek nem ajánlottak ilyen szerződést. Ezért azok a német bíróságokhoz keresettel fordultak a forgalmazási szerződés felmondása jogszerűségének vitatása érdekében, azt állítva, hogy a felmondásra nem kerülhetett volna sor a kétéves felmondási idő lejárta, vagyis 2004. szeptember 30-a előtt.

- 18 2004. február 26-án az Oberlandesgericht München a fellebbezési eljárás keretében e kereseteket elutasította azzal a hivatkozással, hogy az 1400/2002 rendelet elfogadása miatti módosítások szükségessé tették a BMW forgalmazási hálózatának átszervezését. E bíróság álláspontja szerint azon versenykorlátozások, amelyek addig összeegyeztethetők voltak az 1475/95 rendelettel, az 1400/2002 rendelet 4. cikke értelmében különösen súlyos korlátozásoknak minősültek, emiatt – még a forgalmazási szerződések 2003. szeptember 30-i felmondása hiányában is – a szerződésben foglalt minden versenykorlátozó kikötés semmissé vált volna 2003. október 1-jétől. A BMW nem fogadhatta el – akár csak 2004. szeptember 30-ig is – a versenykorlátozó kikötésektől megfosztott forgalmazási szerződéseket, illetve amennyiben azok a nemzeti jog alapján teljességükben semmisnek minősültek volna, a forgalmazási szerződések teljes hiányát.
- 19 Az alapeljárás felperesei a fenti ítéletek ellen felülvizsgálati kérelemmel fordultak a Bundesgerichtshofhoz.
- 20 A fenti bíróság az előzetes döntéshozatalra utaló határozataiban – megjegyezve, hogy a Bizottság az 1475/95 és az 1400/2002 rendeletekhez kapcsolódó végrehajtási útmutatói alapján történő szűk értelmezés szerint, az átszervezés szükségességét nem lehet kizárólag az 1400/2002 rendelet hatálybalépésével indokolni, hanem inkább gazdasági eseményekkel – úgy véli, hogy annak hatálybalépése mégis elkerülhetetlenül hatással volt a forgalmazási rendszerek belső struktúrájára. Ugyanakkor nemcsak gazdasági, hanem jogi okok is szükségessé tehetik a forgalmazási hálózat átszervezését. Ezenkívül a forgalmazási rendszer e hálózat strukturális alkotóeleme. Végül az 1400/2002 rendelet ismeretlen mértékű módosítást tett szükségessé, figyelemmel arra, hogy megszüntette a kizárólagos és szelektív forgalmazás addig széles körben elterjedt kombinációját. A gyártóknak vagy az egyiket, vagy a másikat kell választaniuk. A majdnem minden esetben választott szelektív forgalmazás keretében a területi korlátozások és a kereskedő területének védelme a továbbiakban nem engedélyezett. Ezenfelül az értékesítést és a vevőszolgálatot el kell választani egymástól, és a márkakizárólagosság nagy részben el fog tűnni.

- 21 Amennyiben valamely gyártó az átmeneti időszak lejártáig nem módosította, illetve új szerződések megkötése mellett nem szüntette meg a szerződéseit, minden versenykorlátozó rendelkezés az EK 81. cikk alapján semmissé vált volna 2003. október 1-jével, mivel az 1475/95 rendelet által engedélyezett korlátozások egy része az 1400/2002 rendelet 4. cikke értelmében különösen súlyos korlátozásnak minősül, ami az ilyen szerződések minden versenykorlátozó rendelkezését megfosztotta volna a mentesség alkalmazásának lehetőségétől. Következésképpen a forgalmazási rendszeren belül kétféle jogi rendszer működött volna, amelyben azon kereskedők, akik nem egyeztek bele a módosításokba, a társaiknál nagyobb szabadságot élveztek volna. Egy gyártó nem fogadhat el ilyen problémákat, még egy év időtartamra sem.
- 22 E körülmények között a kérdést előterjesztő bíróságban felmerül az, hogy a forgalmazási szerződések felmondása jogszerűségének a kérdése nem vált-e valójában okafogyottá. A nemzeti jog alapján a versenykorlátozó rendelkezések érvénytelensége 2003. október 1-jétől a szerződések teljes semmisségét vonta volna maga után. E bíróság szerint a Bizottság által az 1400/2002 rendelethez kapcsolódó végrehajtási útmutatóban adott magyarázatok ugyanakkor ellentmondanak a fenti következménynek, és az 1400/2002 rendelet 4. cikkének megszorító értelmezésére hívnak fel.
- 23 Ilyen körülmények között a Bundesgerichtshof az eljárás felfüggesztése és a következő kérdések előzetes döntéshozatalra történő előterjesztése mellett döntött:

„1) Úgy kell-e értelmezni az [1475/95/EK rendelet] 5. cikke (3) bekezdése [első albekezdésének] első francia bekezdését, hogy a forgalmazási hálózat egésze vagy jelentős része átszervezésének szükségessége, és a szállító ettől függő azon joga, hogy a megállapodást legalább egyéves felmondási idővel felmondja, abból

is adódhat, hogy az [1400/2002 rendelet] hatálybalépése a szállítók és kereskedők által addig működtetett, az 1475/95 rendelet alapján kialakított és e renDELETEtel mentesített forgalmazási rendszerek mélyreható módosításait igényelte?

2) Amennyiben az első kérdésre adandó válasz nemleges:

Úgy kell-e értelmezni az [1400/2002 rendelet] 4. cikkét, hogy a valamely gépjármű-forgalmazási szerződésben szereplő, e rendelet alapján különösen súlyos korlátozásnak (tiltott rendelkezések „fekete listája”) minősülő versenykorlátozó megállapodások kivételesen abban az esetben nem eredményezték az összes versenykorlátozó megállapodás mentesülésének megszűnését a rendelet 10. cikke szerinti egyéves átmeneti időszak lejártakor, 2003. szeptember 30-án, ha ezt a szerződést az [1475/95/EK rendelet] időbeli hatálya alatt kötötték, e rendelet előírásainak megfelelően alakították ki, és azt e rendelet mentesítette? Érvényes-e ez abban az esetben is, ha az összes versenykorlátozó szerződéses rendelkezés közösségi jogból eredő semmissége a nemzeti jog szerint a forgalmazási szerződés egészének semmisségét eredményezi?”

24 A Bíróság elnöke 2003. szeptember 19-i végzésével az írásbeli, a szóbeli szakasz lefolytatása és az ítélethozatal céljából egyesítette C-376/05. sz. és a C-377/05. sz. ügyeket.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Előzetes észrevételek

25 A BMW a Bíróság elé terjesztett írásbeli észrevételeiben és a tárgyaláson vitatta az 1475/95 rendelet 5. cikke (2) és (3) bekezdésének érvényességét lényegében arra

hivatkozva, hogy azok ellentétesek különösen az EK 81. cikk (3) bekezdésével, mivel a csoportmentesség alkalmazását olyan kiegészítő versenykorlátozásoknak vetik alá, amelyek nem elengedhetetlenek, és a fogyasztók részére sem előnyösek, ezenfelül azokat a versennyel összefüggésben nem lévő szociális megfontolások indokolják.

26 A Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján kizárólag a kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy meghatározza azon kérdések tárgyát, amelyeket a Bíróság elé kíván terjeszteni. A jogvitában eljáró és a meghozandó bírói döntésért felelősséget vállaló nemzeti bíróságok feladata, hogy az egyes ügyek sajátos körülményeire figyelemmel mérlegeljék az előzetes döntésnek az ítélethozatalhoz való szükségességét, valamint a Bíróság elé terjesztett kérdések relevanciáját (lásd ebben az értelemben a C-159/97. sz. Castelletti-ügyben 1999. március 16-án hozott ítélet [EBHT 1999., I-1597. o.] 14. pontját, valamint a C-154/05. sz., Kersbergen-Lap és Dams-Schipper ügyben 2006. július 6-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-6249. o.] 21. pontját).

27 A kérdést előterjesztő bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelme kizárólag az 1475/95 rendelet 5. cikke (2) és (3) bekezdésének értelmezésére irányul. Nem jelzi, hogy e rendelkezések érvényességével kapcsolatosan kételyei lennének, illetve hogy ilyen kérdés felmerült volna előtte az alapeljárás során.

28 Ilyen körülmények között, mivel az EK 234. cikk nem jelent jogorvoslati lehetőséget a felek számára a nemzeti bíróság előtt folyamatban lévő valamely ügyben, a Bíróság nem köteles a közösségi jog érvényességét csupán amiatt megvizsgálni, hogy ezt a kérdést az előtte folyamatban lévő eljárásban valamelyik fél felvetette az írásbeli észrevételeiben (lásd ebben az értelemben C-402/98. sz., ATB és társai ügyben 2000. július 6-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-5501. o.] 30. és 31. pontját, illetve a C-344/04. sz., IATA és ELFAA ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-403. o.] 28. pontját).

29 Következésképpen – amint azt a Bizottság helyesen állította a tárgyaláson – nincs helye a BMW által az 1475/95 rendelet 5. cikke (2) és (3) bekezdésének érvényessége kapcsán felvetett kérdés vizsgálatának.

Az első kérdéstről

30 Ezzel a kérdéssel a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keres választ, hogy az 1400/2002 rendelet hatálybalépése természeténél fogva szükségessé tette-e valamely szállító forgalmazási hálózata egészének vagy jelentős részének átszervezését az 1475/95 rendelet 5. cikke (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdése szerinti értelemben és következésképpen igazolja-e az e rendelkezés által lehetővé tett egyéves felmondási idővel történő felmondást.

31 Emlékeztetni kell arra, hogy a C-125/05. sz., Vulcan Silkeborg ügyben 2006. szeptember 7-én hozott ítéletben (EBHT 2006., I-7637. o.) a Bíróság már válaszolt erre a kérdésre, kimondva, hogy az 1400/2002 rendelet hatálybalépése önmagában nem teszi szükségessé a szállító forgalmazási hálózatának átszervezését az 1475/95 rendelet 5. cikke (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdése értelmében. Mindenesetre bizonyos esetekben az adott szállító forgalmazási hálózatának sajátos szervezetére tekintettel olyan súlyú változtatások válhattak szükségessé a rendelet hatálybalépése miatt, amelyet a fenti rendelkezés értelmében az említett hálózat valódi átszervezésének lehet tekinteni. A nemzeti bíróságok vagy a választottbírók feladata az, hogy az előttük folyó eljárás összes körülményének figyelembevételével megállapítsák azt, hogy ez az eset áll-e fenn.

32 E tekintetben a Bíróság mindenesetre kiemelte ugyanezen ítélet 59-61. pontjában, hogy mivel az 1400/2002 rendelet valóban lényegesen módosította az 1475/95 rendelettel létrehozott csoportmentességek rendszerét, azonban a szállítók általés ennek hatálybalépése azzal járhat egyes szállítók számára, hogy a forgalmazási megállapodásaikban annak biztosítása érdekében végrehajtandó okat módosítási kaniuk kell annak biztosítása érdekében, hogy azok továbbra is a fenti rendeletben

megállapított csoportmentesség hatálya alá essenek, e módosítás megvalósíthatók azon időpontban hatályos szerződések egyszerű módosításával, amikor az 1475/95 hivatkozott rendelet hatálya megszűnt az 1400/2002 rendelet 10. cikkében meghatározott egyéves átmeneti időszak során. Az ilyen kiigazítás tehát nem teszi automatikusan szükségessé a hatályos nemzeti jog alapján e megállapodások megszüntetését, valamint sem pedig a forgalmazási hálózat egészének vagy jelentős részének átszervezését.

33 Amint a Bíróság a fent hivatkozott Vulkan Silkeborg ügyben hozott ítélet 64. pontjában megállapította, a nemzeti bíróságok vagy a választottbíróságok feladata az, hogy az előttük folyó eljárás összes körülményének és különösen a szállító által evégből előterjesztett bizonyítékok figyelembevételével értékeljék azt, hogy az utóbbi által eszközölt változtatások az 1475/95 rendelet 5. cikk (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdése értelmében a hálózata egésze vagy jelentős része átszervezésének minősülnek-e, illetve hogy azt az 1400/2002 rendelet hatálybalépése tette-e szükségessé.

34 E tekintetben a Bíróság ugyanezen ítélet 29. és 30. pontjában pontosította, hogy a „a szállító forgalmazási hálózata egészének vagy jelentős részének átszervezése” a hivatkozott 5. cikk (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdésének értelmében szükségszerűen maga után vonja e szállító forgalmazási struktúrája szervezetének módosítását, ami vonatkozhat különösen e struktúrák jellegére vagy formájára, céljára, a struktúrákon belül a feladatok elosztására, az érintett szolgáltatások és termékek szállításának módjaira, a fenti struktúrák résztvevőinek számára vagy minőségére, illetve ezek földrajzi kiterjedésére.

35 A jelen ügyben az alapeljárás felperesei állításával ellentétben, habár semmi nem írja elő, semmi nem is zárja ki azt, hogy valamely forgalmazási megállapodás rendelkezései – az új csoportmentességi rendelet hatálybalépése miatti – módosításának ilyen átszervezés legyen a következménye. Másrészt a Bíróság a fent hivatkozott Vulkan Silkeborg ügyben hozott ítélet 54. pontjában kimondta, hogy az 1400/2002 rendelet jelentős módosításokat tartalmaz az 1475/95 rendeletben

létrehozott csoportmentességi rendszerhez képest azzal, hogy az utóbbinál szigorúbb szabályokat vezetett be az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti bizonyos versenykorlátozó magatartások tekintetében.

- 36 Az 1475/95 rendelet 5. cikke (3) bekezdése első albekezdése első francia bekezdésében meghatározott, az átszervezés „szükségességére” vonatkozó feltétellel kapcsolatban a Bíróság kimondta a fent hivatkozott Vulkan Silkeborg ügyben hozott ítélet 37. pontjában, hogy e feltétel teljesüléséhez elengedhetetlen, hogy az átszervezés szükségessége hihető módon indokolható legyen a gazdasági hatékonyságnak a szállító vállalkozás belső vagy külső objektív indokaival, amelyek – figyelembe véve azt a környezetet, amelyben az érintett szállító versenyez – alapján ez utóbbi forgalmazási hálózatának gyors átszervezése hiányában e hálózat létező struktúráinak hatékonysága csökkenhet.
- 37 Így – ellentétben a Bizottság állításával – az a tény, hogy a szállító saját, a forgalmazási hálózata helyzetének szubjektív üzleti értékelése alapján arra a következtetésre jut, hogy szükséges annak átszervezése, önmagában nem elegendő az 1475/95 rendelet 5. cikke (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdése szerinti átszervezés szükségességének bizonyításához. Ezzel szemben érdemleges az, hogy milyen esetleges hátrányos gazdasági következménnyel járna a szállítóra, ha a forgalmazási szerződést kétéves felmondási idővel mondta volna fel (a fent hivatkozott Vulkan Silkeborg ügyben hozott ítélet 38. pontja).
- 38 Következésképpen az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy az 1400/2002 rendelet hatálybalépése önmagában nem teszi szükségessé a szállító forgalmazási hálózatának átszervezését az 1475/95 rendelet 5. cikk (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdése értelmében. Mindenesetre bizonyos esetekben az adott szállító forgalmazási hálózatának sajátos szerkezetére tekintettel olyan súlyú változtatások válhattak szükségessé a rendelet hatálybalépése miatt, amelyet a fenti rendelkezés értelmében a hálózat valódi átszervezésének lehet tekinteni. A nemzeti bíróságok vagy a választottbíróságok feladata az, hogy az előttük folyó eljárás összes körülményének figyelembevételével megállapítsák azt, hogy ez az eset áll-e fenn.

A második kérdésről

- 39 Ezzel a kérdéssel a kérdést előterjesztő bíróság arra keres választ, hogy az a tény, hogy valamely forgalmazási szerződés teljesíti az 1475/95 rendeletben előírt mentességi feltételeket, ugyanakkor az 1400/2002 rendelet 4. cikke által tiltott versenykorlátozásokat tartalmaz, szükségképpen azt vonja-e maga után, hogy ez utóbbi rendelet 10. cikkében meghatározott átmeneti időszak elteltét követően a rendeletben előírt csoportmentesség alkalmazhatósága megszűnik minden az ilyen megállapodás által tartalmazott versenykorlátozás tekintetében, különösen mivel a nemzeti jog alapján ez a szerződés teljes semmisségével jár.
- 40 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból következik, hogy ez a kérdés arra az esetre szól, ha az 1400/2002 rendelet hatálybalépése miatt valamely megállapodás egyéves felmondási idővel történő felmondása – mint a jelen ügyben a BMW által alkalmazott – ellentétes lenne az 1475/95 rendelet 5. cikke (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdésével. A kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint, amennyiben ilyen megállapodás – mivel azt a szállító nem jogszerűen mondta fel – 2003. október 1-jétől kezdve a nemzeti jog értelmében teljességében semmissé vált volna, semmiképpen nem lett volna végrehajtható az alapeljárás felpereseinek kérelmének megfelelően, 2004. szeptember 30-ig. E bíróság ezért azt a kérdést veti fel, hogy amennyiben az 1400/2002 rendelet 4. cikkét kivételesen mégsem így kellene értelmezni, ilyen esetben e rendelkezés nem gátolja a csoportmentességnek e megállapodásra való alkalmazhatóságát.
- 41 Az első kérdésre adott válaszból következik, hogy az 1400/2002 rendelet hatálybalépése bizonyos esetekben indokolhatja az 1475/95 rendelet 5. cikke (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdése szerinti egyéves felmondási idővel történő felmondáshoz való jog gyakorlását. Mindenesetre – amint azt a jelen ítélet 38. pontja kimondja – a kérdést előterjesztő bíróság feladata az, hogy az előtte folyamatban lévő eljárás összes körülményének figyelembevételével megállapítsa azt, hogy ez az eset áll-e fenn.

- 42 E körülmények között, mivel nem lehet kizárni azt, hogy a megállapodások egyéves felmondási idővel történő felmondása a jelen ügyben nem teljesíti ezeket a feltételeket, válaszolni kell a második kérdésre is azért, hogy a Bíróság a nemzeti bíróság részére a közösségi jognak az előtte folyamatban lévő ügy elbírálásához esetleg szükséges összes értelmezési szempontját megadja (lásd ebben az értelemben a C-387/01. sz. Weigel-ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-4981. o.] 44. pontját, valamint a C-152/03. sz. Ritter-Coulais-ügyben 2006. február 21-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-1711. o.] 29. pontját).
- 43 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az 1400/2002 rendelet 10. cikkének célja a hivatkozott rendelet harminchatodik preambulumbekzdéséből következően annak lehetővé tétele, hogy minden szereplő kiigazítsa azokat a megállapodásokat, amelyek összeegyeztethetők az 1475/95 rendelettel, és amelyek az abban előírt mentesség lejártakor még mindig hatályban vannak. Ezért a fenti rendelkezés értelmében a 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalom nem alkalmazható a 2002. október 1-je és 2003. szeptember 30. közötti időszakban.
- 44 Ezért az 1400/2002 rendelet 10. cikkének szövegéből világosan következik, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalom 2003. október 1-jétől alkalmazandó volt minden olyan megállapodásra, amelyet nem módosítottak a hivatkozott rendeletben előírt mentességi feltételek teljesítése érdekében.
- 45 Az 1400/2002 rendelet 4. cikke (1) bekezdése első mondatának szövege, továbbá tizenkettedik preambulumbekzdése szerint a hivatkozott rendeletben előírt mentesség nem alkalmazható azon megállapodásokra, amelyek a hivatkozott 4. cikk (1) bekezdésében felsorolt különösen súlyos korlátozások közül legalább egyet tartalmaznak.
- 46 A fentiek alapján – a kérdést előterjesztő bíróság álláspontjával ellentétesen és az észrevételeket előterjesztő felek állításával megegyezően – az átmeneti időszak

lejártát követően az 1400/2002 rendeletben szabályozott csoportmentesség – amint azt a főtanácsnok az indítványának 30. pontjában jelezte – nem volt alkalmazható azon megállapodásokra, amelyeket bár az 1475/95 rendeletnek megfelelően kötöttek meg, de amelyek ilyen különösen súlyos korlátozást tartalmaztak.

- 47 Amennyiben valamely megállapodás nem teljesíti a valamely csoportmentességi rendeletben előírt feltételeket, az abban szereplő szerződéses kikötések az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti tilalom hatálya alá eshetnek, ha e rendelkezés alkalmazásának feltételei teljesülnek, valamint nem teljesülnek az EK 81. cikk (3) bekezdése szerinti mentesség alkalmazásának feltételei.
- 48 Nem a közösségi jog hatálya alá tartozó kérdés az, hogy az EK 81. cikkel összeegyeztethetetlen szerződéses kikötések tilalma milyen következménnyel jár a szerződés többi elemére vagy az abból származó kötelezettségekre. Így a nemzeti bíróság feladata, hogy a nemzeti jog alapján megvizsgálja azt, hogy egyes kikötéseknek az EK 81. cikkből folyó esetleges tilalma milyen hatással és következménnyel jár a szerződéses kapcsolatok összességére (lásd ebben az értelemben a 10/86. sz., VAG France ügyben 1986. december 18-án hozott ítélet [EBHT 1986., 4071. o.] 14. és 15. pontját, valamint a C-230/96. sz. Cabour-ügyben 1998. április 30-án hozott ítélet [EBHT 1998., I-2055. o.] 51. pontját).
- 49 Az alapeljárás felperesei mindenesetre előadják, hogy az 1475/95 rendelet 5. cikkének és az 1400/2002 rendelet 4. és 10. cikkének elsőbbségére tekintettel a nemzeti jogot a közösségi joggal összhangban oly módon kell értelmezni, hogy a versenykorlátozó szerződéses rendelkezések tilalma nem jelenti automatikusan a megállapodás teljes semmisségét. Álláspontjuk szerint ezt a következményt csak abban az esetben lehetne elképzelni, ha valamely kereskedő komoly ok nélkül utasítaná el a szállító által a jogi helyzet megváltozásához történő igazodás céljából javasolt szerződéses kikötéseket.

50 Ez az álláspont nem fogadható el. Amennyiben valamely megállapodás tárgya a 1400/2002 rendelet 4. cikkében felsorolt különösen súlyos korlátozások valamelyike, nem ellentétes a közösségi joggal az, hogy az e megállapodás versenykorlátozó szerződéses kikötéseire vonatkozó tilalom a nemzeti jog alapján a megállapodás teljes semmisségét vonja maga után, figyelemmel arra, hogy e rendelkezés egyrészt – amint az a hivatkozott rendelet tizenkettedik preambulumbekzdéséből következik – az érintett ágazatban a legsúlyosabb versenykorlátozásokra irányul, másrészt maga is előírja, hogy a csoportmentesség a hivatkozott megállapodás egészére alkalmazhatatlan.

51 Ezért a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy az 1400/2002 rendelet 4. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az átmeneti időszaknak a rendelet 10. cikke szerinti lejárta követően az 1475/95 rendeletben előírt mentességi feltételeket teljesítő és az 1400/2002 rendelet 4. cikkében felsorolt különösen súlyos korlátozások valamelyikét tartalmazó szerződésekre nem alkalmazható a rendeletben előírt csoportmentesség, így az ilyen szerződésekben szereplő minden versenykorlátozó kikötés az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti tilalom hatálya alá eshet, amennyiben nem teljesülnek az EK 81. cikk (3) bekezdése szerinti mentesség alkalmazásának feltételei.

A költségekről

52 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

- 1) **A Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a gépjármű-ágazatbeli vertikális megállapodások és összehangolt magatartások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 2002. július 31-i 1400/2002/EK bizottsági rendelet hatálybalépése önmagában nem teszi szükségessé a szállító forgalmazási hálózatának átszervezését a Szerződés [81]. cikke (3) bekezdésének a gépjármű-forgalmazási és szervizmegállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 1995. június 28-i 1475/95/EK bizottsági rendelet 5. cikke (3) bekezdése első albekezdésének első francia bekezdése értelmében. Mindenesetre bizonyos esetekben az adott szállító forgalmazási hálózatának sajátos szerkezetére tekintettel olyan súlyú változtatások válhattak szükségessé a rendelet hatálybalépése miatt, amelyet a fenti rendelkezés értelmében a hálózat valódi átszervezésének lehet tekinteni. A nemzeti bíróságok vagy a választottbírók feladata az, hogy az előttük folyó eljárás összes körülményének figyelembevételével megállapítsák azt, hogy ez az eset áll-e fenn.**

- 2) **Az 1400/2002 rendelet 4. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az átmeneti időszaknak a rendelet 10. cikke szerinti lejártát követően az 1475/95 rendeletben előírt mentességi feltételeket teljesítő és az 1400/2002 rendelet 4. cikkében felsorolt különösen súlyos korlátozások valamelyikét tartalmazó szerződésekre nem alkalmazható a rendeletben előírt csoportmentesség, így az ilyen szerződésekben szereplő minden versenykorlátozó kikötés az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti tilalom hatálya alá eshet, amennyiben nem teljesülnek az EK 81. cikk (3) bekezdése szerinti mentesség alkalmazásának feltételei.**

Aláírások